

Anonymizovaná verze

Překlad

C-111/21 – 1

Věc C-111/21

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

25. února 2021

Předkládající soud:

Oberster Gerichtshof (Rakousko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

28. ledna 2021

Žalobkyně a navrhovatelka v řízení o opravném prostředku „Revision“:

BT

Žalovaná a odpůrkyně v řízení o opravném prostředku „Revision“:

Laudamotion GmbH

RAKOUSKÁ REPUBLIKA

[*omissis*]

OBERSTER GERICHTSHOF (NEJVYŠŠÍ SOUDNÍ DVŮR)

Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr, Rakousko) jakožto soud rozhodující o opravných prostředcích „Revision“ [*omissis*] vydal ve věci strany žalující BT, Vídeň [*omissis*], [*omissis*] proti straně žalované Laudamotion GmbH, Schwechat (Rakousko), [*omissis*] ohledně částky ve výši 6 953,60 eura s příslušenstvím a určení (hodnota předmětu sporu: 5 000 eur) v řízení o opravném prostředku „Revision“ podaném stranou žalující proti rozsudku Landesgericht Korneuburg (Zemský soud v Korneuburgu, Rakousko) jakožto odvolacího soudu ze dne 7. dubna 2020, [*omissis*], kterým byl změněn rozsudek pro zmeškání vydaný Bezirksgericht Schwechat (Okresní soud ve Schwechatu, Rakousko) dne 12. listopadu 2019 [*omissis*], [*omissis*]

u s n e s e n í

tohoto znění:

I. Soudnímu dvoru Evropské unie se na základě článku 267 SFEU předkládají k rozhodnutí o předběžné otázce následující otázky:

1. Je psychické strádání cestujícího, které bylo způsobeno následkem nehody a dosahuje závažnosti nemoci, „zraněním“ ve smyslu čl. 17 odst. 1 *Úmluvy o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, která byla uzavřena dne 28. května 1999 v Montrealu, podepsána Evropským společenstvím dne 9. prosince 1999 a schválena jeho jménem rozhodnutím Rady 2001/539/ES ze dne 5. dubna 2001*?

2. V případě záporné odpovědi na první otázku:

Brání článek 29 uvedené úmluvy přiznání nároku na náhradu škody, který by existoval podle rozhodného vnitrostátního práva?

[omissis]

O d ů v o d n ě n í:

[1] 1. Skutkový stav, ze kterého je třeba vycházet při rozhodnutí:

[2] Žalobkyně se dne 1. března 2019 vydala letadlem žalované na cestu z Londýna do Vídně. Při startu vybuchl levý motor, načež bylo dané letadlo evakuováno. Žalobkyně vystupovala nouzovým východem u pravého křídla. Pravý motor se ještě pohyboval a [související] *jet blast* žalobkyni odmrštil několik metrů vzduchem. Od té doby trpí poruchami spánku a soustředění, výkyvy nálad, náhlými záchvaty pláče, silnou únavou a koktáním. Byla jí diagnostikována posttraumatická stresová porucha, žalobkyně je proto v péči lékařů.

[3] 2. Argumenty a návrhová žádání účastnic řízení:

[4] Žalobkyně požaduje náhradu léčebných výloh, které vynaložila, ve výši 4 353,60 eur a bolestné ve výši 2 500 eur. Dále se domáhá určení, že žalovaná odpovídá za škody, které [jí] vzniknou v budoucnosti. Zpočátku zastávala názor, že odpovědnost žalované vyplývá přímo z čl. 17 odst. 1 Montrealské úmluvy (dále jen „MÚ“). V každém případě ale žalovaná [za škodu] odpovídá podle rakouského práva, které se použije podpůrně.

[5] Žalovaná zastává názor, že se čl. 17 odst. 1 MÚ vztahuje pouze na zranění v pravém smyslu slova, nikoli ale na strádání, které je pouze psychické. Použití vnitrostátního práva je podle článku 29 MÚ vyloučeno; toto právo je nahrazeno MÚ.

[6] 3. Dosavadní řízení:

[7] [omissis] [řízení před soudem prvního stupně]

- [8] Soud prvního stupně žalobě [omissis] vyhověl. Podle jeho názoru je pravda, že čl. 17 odst. 1 MÚ se nepoužije, protože dané ustanovení stanoví pouze odpovědnost za zranění. Žalovaná ovšem odpovídá podle rakouského práva, které stanoví povinnost k náhradě škody i v případě újmy, která je pouze psychická, pokud – jako v tomto případě – vykazuje závažnost nemoci.
- [9] Žalovaná proti tomuto rozhodnutí podala odvolání. [omissis]
- [10] Odvolací soud žalobu zamítl. Sdílel názor soudu prvního stupně, že na čistě psychické strádání se čl. 17 odst. 1 MÚ nevztahuje. Proto podle něj vyvstává otázka, zda žalobkyně může svůj nárok založit na rakouském právu, které se použije podle pravidel stanovených kolizními normami. Toto právo stanoví nárok na náhradu škody i v případech strádání, které je pouze psychické, pokud toto strádání dosahuje závažnosti nemoci, tedy pokud z lékařského hlediska vyžaduje léčbu nebo je přinejmenším lze diagnostikovat. Rakouské právo je ovšem podle článku 29 MÚ nahrazeno ustanoveními této úmluvy. Článek 17 odst. 1 MÚ v případě újmy na zdraví stanoví nárok na náhradu pouze u zranění v užším smyslu. Tato úprava je taxativní; použití vnitrostátního práva není přípustné.
- [11] Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) musí rozhodnout o opravném prostředku „Revision“, který proti tomuto rozsudku podala žalobkyně. Žalobkyně zastává názor, že „teorie nahrazení“, na které se zakládá tento rozsudek, není správná. Naopak je třeba vycházet z „teorie rámce“. Podle této teorie mohou nároky založené na vnitrostátním právu existovat vedle nároků zakládajících se na úmluvě, pouze podléhají podmínkám a mezím odpovědnosti, které stanoví úmluva. Na základě opravného prostředku „Revision“ musí Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) správnost napadeného rozhodnutí přezkoumat ze všech hledisek. Musí tedy rovněž objasnit, zda čl. 17 odst. 1 MÚ skutečně stanoví, že v případě čistě psychického strádání se neposkytuje náhrada škody.
- [12] 4. Právní základy:
- [13] 4.1. Odpovědnost žalované je třeba posuzovat podle *Úmluvy o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu* (Montrealská úmluva, MÚ). Použitelnost této úmluvy vyplývá z okolnosti, že místo odletu a místo určení daného letu se nacházela v různých smluvních státech [této úmluvy] (Spojené království, Rakousko), takže se jedná o mezinárodní dopravu ve smyslu článku 1 MÚ.
- [14] 4.2. Montrealská úmluva byla Evropským společenstvím podepsána dne 9. prosince 1999 a schválena jeho jménem rozhodnutím Rady 2001/539/ES ze dne 5. dubna 2001. Je (tedy) nedílnou součástí právního řádu Unie, a proto je Soudní dvůr Evropské unie povolán k tomu, aby v rámci řízení o předběžné otázce rozhodl o jejím výkladu [omissis].
- [15] 4.3. Sporný je výklad následujících ustanovení Montrealské úmluvy:

Článek 17 odst. 1 MÚ:

Dopravce odpovídá za škody následkem smrti nebo zranění cestujícího, pokud k nehodě, která způsobila smrt nebo zranění, došlo na palubě letadla nebo během činností při nástupu do letadla nebo výstupu z něj.

Článek 29 MÚ:

Náhradu za škodu vzniklou při přepravě cestujících, zavazadel a nákladu na základě této úmluvy, přepravní smlouvy nebo obecné občanskoprávní odpovědnosti nebo jinak lze žádat pouze na základě podmínek a mezi odpovědnosti stanovených v této úmluvě bez ohledu na to, které osoby mají právo podávat žalobu a jaká jsou jejich práva. Při těchto žalobách nejsou kromě náhrady škody vymahatelná žádná jiná trestní, exemplární ani jiná odškodnění.

[16] 4.4. Podle rakouského práva odpovídá osoba, která způsobila škodu, v případě, že jsou splněny ostatní podmínky, i za následky čistě psychického strádání, pokud toto strádání vykazuje závažnost nemoci, tedy vyžaduje léčbu [omissis]. Uvedené platí zejména pro posttraumatickou stresovou poruchu, která vyžaduje léčbu [omissis]. V takovém případě musí osoba, která způsobila škodu, podle obecných zásad zaplatit jak majetkovou škodu (zejména léčebné výlohy), tak přiměřené bolestné jako náhradu nemajetkové újmy.

[17] 5. K první předběžné otázce:

[18] 5.1. Článek 17 odst. 1 MÚ (v německém znění) stanoví povinnost k náhradě škody následkem smrti nebo „zranění“ cestujícího. Toto „zranění“ je v závazných jazykových zněních úmluvy, která má [předkládající] soud k dispozici, označováno jako „*bodily injury*“, „*lésion corporelle*“ a „*lesión corporal*“. První otázka směřuje k tomu, zda tento pojem zahrnuje rovněž psychické strádání, které sice má závažnost nemoci, ale není následkem fyzického zranění v užším smyslu.

[19] 5.2. Článek 17 odst. 1 MÚ se v rozsahu, který je relevantní v projednávané věci, v podstatě shoduje s článkem 17 *Varšavské úmluvy o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě* (dále jen „VÚ“)

[20] (a) Je pravda, že tato okolnost nevyplývá z (nikoli závazného) německého znění článku 17 VÚ, které zní následovně:

„Der Luftfrachtführer hat den Schaden zu ersetzen, der dadurch entsteht, dass ein Reisender getötet, körperlich verletzt oder sonst gesundheitlich geschädigt wird, wenn der Unfall, durch den der Schaden verursacht wurde, sich an Bord des Luftfahrzeugs oder beim Ein- oder Aussteigen ereignet hat.“ [České znění zní: „Dopravce je odpověden za škodu, jež nastala tím, že

- cestující byl usmrčen, zraněn nebo utrpěl jakékoli jiné poškození na těle, stala-li se nehoda, která způsobila škodu, v letadle nebo při jakýchkoliv operacích spojených s nastoupením do letadla a vystoupením z něho.“]
- [21] Odkaz na „zdravotní újmu“ (*gesundheitliche Schädigung*) [v německém znění VÚ] naznačuje, že článek 17 VÚ kromě „fyzických zranění“ v užším smyslu zahrnoval i jinou „újmu na zdraví“, čímž se mohla rozumět i čistě psychická újma, která má závažnost nemoci. Na základě toho se v německojazyčné odborné literatuře uvádí, že čl. 17 odst. 1 MÚ, který vychází pouze ze zranění, je formulován mnohem úžeji, z čehož se musí dovodit, že čistě psychická újma nezakládá nárok na náhradu [omissis].
- [22] (b) Tato argumentace však přehlíží skutečnost, že závazná znění článku 17 VÚ neskýtají žádné indicie nasvědčující tomu, že by mohla být nahrazována újma překračující rámec „bodily injury“ („*lésion corporelle*“, „*lesión corporal*“). Toto ustanovení naopak jako další důvod vzniku odpovědnosti uvádělo „wounding“ („*blessure*“, „*herida*“), tedy „zranění“ cestujícího. Tento pojem byl zjevně užší než pojem „bodily injury“ („*lésion corporelle*“, „*lesión corporal*“), a tudíž v něm byl zahrnut. Z jakého důvodu v německém znění článku 17 VÚ, které není závazné, nedošlo k překladu výrazu „wounding“ a kromě „poškození na těle“ (*Körperverletzung*) v něm byl použit další pojem „zdravotní újma“, není zřejmé.
- [23] (c) Článek 17 odst. 1 MÚ se tedy od závazných znění článku 17 VÚ odlišuje pouze tím, že byl vypuštěn pojem „wounding“. To ale nevedlo k omezení oblasti působnosti tohoto ustanovení. Pojem „wounding“ totiž bylo v článku 17 VÚ třeba chápat jako jeden z případů „bodily injury“ a ve skutečnosti tedy byl nadbytečný; jeho vypuštění tedy nevede ke změně smyslu [daného ustanovení]. Z porovnání německých jazykových znění článku 17 VÚ a čl. 17 odst. 1 MÚ tedy – na rozdíl od názoru zastávaného v odborné literatuře [bod (a) výše] – v žádném případě nelze vyvozovat omezení oblasti působnosti čl. 17 odst. 1 MÚ (více k historii vzniku čl. 17 odst. 1 MÚ níže v bodě 5.4.).
- [24] 5.3. Judikatura z oblasti *common law* a převažující německojazyčná doktrína vyznívají ve prospěch restriktivního výkladu.
- [25] (a) Vzhledem k tomu, že – jak bylo uvedeno – se znění v podstatě nezměnilo, lze pro účely výkladu čl. 17 odst. 1 MÚ v zásadě použít judikaturu týkající se článku 17 VÚ. Tato judikatura na základě rozhodnutí US Supreme Court (Nejvyšší soud Spojených států) ve věci *Eastern Airlines, Inc. v. Floyd* ze dne 17.1.1991 [omissis] převážně zastává názor, že pojem „zranění“ nezahrnuje čistě psychickou újmu – tedy takovou, která není následkem zranění v užším smyslu [omissis] [omissis]. Platí to zejména pro posttraumatické stresové poruchy, které nemají fyzické následky [omissis].

[26] (b) Ačkoli tato rozhodnutí prakticky výlučně pocházejí z oblasti *common law*, respektuje je i převážná část německojazyčné odborné literatury. Ta má rovněž za to, že podle čl. 17 odst. 1 MÚ se za čistě psychickou újmu neodpovídá [*omissis*]. Tento závěr je odůvodňován především zněním daného ustanovení a jeho domnělým omezením oproti článku 17 VÚ v důsledku vypuštění pojmu „zdravotní újma“ (*Gesundheitsschädigung*) (k tomu ale výše bod 5.2.). Naproti tomu jiní autoři odpovědnost za čistě psychické strádání připouštějí, pokud je tak stanoveno ve vnitrostátním právu [*omissis*].

[27] 5.4. Závěr, že se článek 17 odst. 1 MÚ nevztahuje na čistě psychické strádání, každopádně není jediný možný.

[28] (a) Předně to vyplývá z bližšího prozkoumání historie vzniku čl. 17 odst. 1 MÚ [*omissis*]: V předběžném návrhu úmluvy bylo zamýšleno začlenit do ustanovení o odpovědnosti i pojem „*mental injury*“. Na diplomatické konferenci o tom ovšem nebylo dosaženo shody. Konference ale konstatovala, že pojem „*bodily injury*“ byl do úmluvy začleněn

„on the basis of the fact that in some States damages for mental injuries are recoverable under certain circumstances, that jurisprudence in this area is developing and that it is not intended to interfere with this development, having regard to jurisprudence in areas other than international carriage by air [...]“ [*omissis*]

[29] Konference tedy ve skutečnosti danou otázku nechala otevřenou; výklad pojmu „*bodily injury*“ byl nakonec ponechán na judikatuře [*omissis*]. Historie vzniku daného ustanovení tedy nebrání širšímu chápání pojmu „zranění“. Na druhou stranu ale z úvah diplomatické konference patrně nelze dovozovat, že by se tato otázka měla posuzovat podle (jinak) rozhodného práva [*omissis*]. Jednotná právní úprava v zásadě musí být vykládána jednotně; v pochybnostech nelze dospět k závěru o zpětném odkazu na vnitrostátní právo.

[30] (b) Rovněž v souvislosti s čl. 17 odst. 1 MÚ se uznává, že psychická újma, která se projevuje i fyzicky, může zakládat nárok na náhradu. Nesporné je to ohledně následně vzniklé fyzické újmy [(*omissis*) cévní mozkové příhody, předčasné porody nebo žaludeční vředy, které jsou následkem posttraumatické stresové poruchy]. Mimoto lze ale rovněž mít za to, že jako fyzický projev postačují již příznaky psychické újmy, které dokládají, že má závažnost nemoci; v daném případě tedy poruchy spánku a koncentrace, náhlé záchvaty pláče, silná únava a koktání žalobkyně. Podle tohoto názoru je rozhodující nikoli míra výskytu fyzických příznaků, nýbrž skutečnost, že je (i) tímto způsobem prokázáno, že tvrzené psychické strádání není pouze předstírané, nýbrž skutečně existuje a má závažnost nemoci [*omissis*].

[31] (c) Ve prospěch širokého výkladu rovněž hovoří skutečnost, že i u (napohled) čistě „psychických“ poruch dochází ke změně metabolismu některých neurotransmisních systémů [*omissis*], tedy v tomto ohledu – nehledě na výše uvedené příznaky – existují i fyzické následky v užším smyslu, které byly způsobeny nehodou. U posttraumatických stresových poruch to bylo prokázáno v jedné nedávné studii [*omissis*]. Rozlišování mezi fyzickou újmou v užším smyslu a psychickým strádáním, které má závažnost nemoci, tak ztrácí jakékoli věcné opodstatnění. I tato okolnost svědčí ve prospěch toho, aby se i v případě (v dané věci nesporného) psychického strádání, které má závažnost nemoci, použil čl. 17 odst. 1 MÚ.

[32] (d) Existence nároku na náhradu psychické újmy by neměla záviset ani na tom, zda tato újma nastane sama o sobě, nebo jako následek – byť i nepatrného – zranění v užším smyslu, které vedlo i k fyzické bolesti [*omissis*]. Posledně uvedené žalobkyně v projednávané věci netvrdila, takže je třeba mít za to, že takové poranění neutrpěla. Podle názoru předkládajícího soudu ale okolnost, zda žalobkyně při nehodě utrpěla i (lehké) zranění v užším smyslu, nebo zda v tomto ohledu díky šťastné náhodě vyvázla bez úhony, nemůže činit žádný podstatný rozdíl. Z hlediska jejího nároku jsou rozhodující psychické následky nehody, které se projevují fyzicky a jejichž příčina se každopádně nachází na straně žalované.

5.5. Na základě těchto úvah se předkládající soud přiklání k širokému výkladu čl. 17 odst. 1 MÚ. Za zranění ve smyslu čl. 17 odst. 1 MÚ by měly být považovány i (objektivizované) psychické poruchy, které mají závažnost nemoci. Bezpochyby ale přichází v úvahu i opačný názor. Soudnímu dvoru Evropské unie se proto předkládá žádost o objasnění této otázky.

[34] 6. Ke druhé předběžné otázce:

[35] 6.1. Pokud se čl. 17 odst. 1 MÚ nevztahuje na čistě psychické strádání, vyvstává otázka, zda se nárok na náhradu může zakládat na rozhodném vnitrostátním právu. Skutečnost, že rozhodné je rakouské právo, není v tomto ohledu mezi účastnicemi řízení sporná; v závislosti na posouzení daného nároku to (jelikož nebylo tvrzeno, že došlo k volbě práva) vyplývá z čl. 4 odst. 2 ve spojení s čl. 23 odst. 1 nařízení Řím II (obvyklé bydliště obou účastníků řízení v Rakousku) nebo čl. 5 odst. 2 nařízení Řím I (obvyklé bydliště žalobkyně a místo určení v Rakousku).

[36] 6.2. Podle rakouského práva by daný nárok byl oprávněný. Článek 29 MÚ ovšem stanoví, že „náhradu za škodu vzniklou při přepravě cestujících [...] lze žádat pouze na základě podmínek a mezí odpovědnosti stanovených v této úmluvě“. Ohledně tohoto ustanovení jsou v německojazyčné odborné literatuře zastávány dva názory. Podle „teorie nahrazení“ článek 29 MÚ *a priori* vylučuje nároky na náhradu škody vzniklé na jiném právním základě [*omissis*]; podle „teorie rámce“ základy nároků [na náhradu škody] stanovené MÚ existují vedle základů nároků stanovených vnitrostátním

právem; posledně uvedené základy nároků sice podléhají „podmínkám a mezím odpovědnosti“ stanovených úmluvou, ale v zásadě nejsou vyloučeny [omissis].

[37] 6.3. Za předpokladu, že čl. 17 odst. 1 MÚ upravuje odpovědnost za újmu na zdraví vzniklou následkem nehod souvisejících s provozem letadla komplexně, nevede (v případě záporné odpovědi na první předběžnou otázku) k použití vnitrostátního práva ani „teorie rámce“. V takovém případě by totiž nebyla splněna jedna z „podmínek“ vzniku odpovědnosti stanovených v úmluvě, a to existence zranění v užším smyslu. Vnitrostátní právo by tedy mohlo být použito pouze v případě, že by úmluva měla být vykládána v tom smyslu, že se *a priori* nevztahuje na újmu vzniklou následkem čistě psychického strádání. To je zjevně názor žalobkyně. Z něj patrně vychází i názor, podle něhož se za psychické poruchy, které mají závažnost nemoci, odpovídá v případě, že podle rozhodného vnitrostátního práva spadají pod pojem „zranění“ [omissis].

[38] 6.4. Tento názor by ovšem měl tu nevýhodu, že rozsah odpovědnosti za újmu na zdraví, která byla způsobena nehodou ve smyslu čl. 17 odst. 1 MÚ, by závisel na úpravě obsažené v rozhodném vnitrostátním právu. To by bylo v rozporu s cílem úmluvy vytvořit jednotný rámec odpovědnosti. Mimoto je předpoklad, že se úmluva *a priori* nevztahuje na čistě psychické následky nehod, sporný. Článek 17 odst. 1 MÚ totiž lze – v případě záporné odpovědi na první předběžnou otázku – nepochybně chápat tak, že za újmu na zdraví následkem nehody se odpovídá pouze v případě, že vede ke smrti nebo ke zranění v užším smyslu.

[39] 6.5. Tyto úvahy hovoří proti tomu, aby byl uznán nárok založený na vnitrostátních předpisech o náhradě škody, pokud takový nárok neupravuje čl. 17 odst. 1 MÚ. Jelikož ale není zcela vyloučen [ani] jiný výklad článku 29 MÚ, předkládá se Soudnímu dvoru Evropské unie i žádost o objasnění této otázky.

[40] 7. Přerušování řízení:

[omissis]